UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

Ex Origenis Commentariis In Psalmos. E Tomo in Psalmum primum. Interprete Dionysio Petavio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-79842

Visual Library

ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ αὐτὸ δοκιμάσει. εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται οὕτως ὡς διὰ πυρός. διελευσόμεθα οὖν καὶ πλεῖον ἔχομέν τι, καὶ οὐχὶ δυνάμεθα καλῶς βιώσαντες κακῶς ἀπαλλάξαι· οὐκ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, οὐδὲ οἱ πατριάρχαι, οὐδὲ οἱ προφῆται. οὐ δυνάμεθα ἡμεῖς εἰπεῖν, ἐὰν καλῶς βιώσωμεν, κάλλιον καὶ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· διόπερ οὕτως ἔχοντές τι, πλέον καὶ πολὺ κέρδος ἐν τῷ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἐληλυθέναι, πρῶτοι τὸ δηνάριον λαμβάνομεν. ἄκουε γὰρ τῆς παραβολῆς, ὅτι ἀρξάμενος B. ἐδίδου τὸ δηνάριον ἀπὸ τῶν ἐσχάτων. οἱ δὲ πρῶτοι ᾤοντο ὅτι πλεῖον λήψονται· σὺ οὖν πρῶτος ὁ ἔσχατος ἐλθὼν, λαμβάνεις τοὺς μισθοὺς ἀπὸ τοῦ οἰκοδεσπότου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

flammeo illo gladio damno illato. *Vniuſcujuſque vero quale opus ſit, ignis ipſe probabit.* 1.Cor.3,13 *Si alicujus opus combuſtum fuerit, damnum contrahet, ipſe vero ſalvabitur ſic quaſi per ignem.* 1.Cor.3,15 Pertranſibimus ergo. Habemus item ultra & aliud eximium; non poſſumus, ſi recte vixerimus, male diſcedere. Hoc non dicebant antiqui, non Patriarchæ, non Prophetæ. Nonne id nos effari poſſumus; ſi bene vixerimus, melius & diſſolvemur, erimusque cum Chriſto? Propterea cum ultra cæteros id habeamus, nec leve ſit emolumentum, cum in fine ſæculorum devenerimus, primi denarium accipiemus. Nam audi parabolam: *Incipiens dabat denarium ab ultimis. At primi exiſtimabant ſe majus quippiam habituros.* Matt.20,8 Tu ergo primus, qui ultimus veniſti, mercedem à Patre familiâs accipis in Chriſto Jeſu Domino noſtro, cui gloria & robur in ſæcula ſæculorum, Amen.

ΑΠΟ ΤΩΝ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ.

Ἀπὸ τοῦ εἰς τὸν α. ψαλμὸν τόμου.

EX ORIGENIS COMMENTARIIS IN PSALMOS.

E Tomo in Pſalmum primum.

Interprete DIONYSIO PETAVIO.

Κεκλεῖσθαι καὶ ἐσφραγίσθαι τὰς θείας γραφὰς οἱ θεῖοί φασι λόγοι, τῇ κλειδὶ τοῦ Δαβὶδ, τάχα δὲ καὶ σφραγῖδι, περὶ ἧς εἴρηται τό. ἐκτύπωμα σφραγῖδος ἁγίασμα κυρίῳ. τουτέστι τῇ δυνάμει τοῦ δεδωκότος αὐτὰς θεοῦ, τῇ ὑπὸ τῆς σφραγῖδος δηλουμένῃ· περὶ μὲν οὖν τοῦ κεκλεῖσθαι καὶ ἐσφραγίσθαι, ὁ Ἰωάννης ἀναδιδάσκει ἐν τῇ ἀποκαλύψει λέγων. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινὸς, ὁ ἔχων τὴν κλεῖν τοῦ Δαβὶδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς D κλείσει, καὶ κλείων καὶ οὐδεὶς ἀνοίξει· οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰδοὺ δέδωκα θύραν ἐνώπιόν σου ἀνεῳγμένην, * ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν· καὶ μετ' ὀλίγα. καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τὸν θρόνον βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν, καὶ * ὄπισθεν, κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά· καὶ εἶδον ἄγγελον * ἰσχυρὸν κηρύσσοντα φωνῇ μεγάλῃ. τίς ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ, οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό· καὶ ἔκλαιον, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέ-

* Philoc. καὶ
* Philoc. ἔξωθεν
* Philoc. ἄλλον

C CLAUSAS, obſignataſque Scripturas eſſe ſacras, divina teſtantur oracula; idque Davidis clave, ac forſitan & ſigillo; de quo ſcriptum eſt: *Figura ſigilli ſanctitas Domino.* Exod. 28, 36. Quod de virtute Dei, qui ea largitus eſt, intelligi debet, quæ videlicet per ſigillum adumbratur. Etenim clauſas atque obſignatas eſſe Scripturas Joannes in Apocalypſi, declarat his verbis: *Et Angelo Eccleſiæ, quæ Philadelphiæ eſt, ſcribe: Hæc dicit Sanctus verus qui habet clavem David;* Apoc.3,7. *qui aperit, & nemo claudet; & claudit, & nemo aperiet. Novi opera tua: poſui fores coram te apertas, quas nemo claudere poteſt.* Deinde paulo poſt: *Et vidi ad dexteram ſedentis in throno librum ſcriptum intus & à tergo, obſignatum ſignaculis ſeptem.* Apoc.5,1. & ſeq. *Et vidi Angelum proclamantem voce magna: Quis eſt dignus aperire librum, & ſolvere ſignacula ejus: Et nemo poterat in cælo, neque in terra, neque ſubter terram aperire librum, neque aſpicere illum. Et flebam, quoniam nemo dignus inventus eſt aperire librum, neque aſpicere illum. Et unus*

de Senioribus dixit mihi: Noli flere: Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum, & ſeptem ſignacula ejus. De ſola vero obſignatione ita loquitur Iſaias: *Et erunt vobis verba hæc omnia, ſicut ſermones libri hujus obſignati, quem ſi dederint homini ſcienti literas, dicentes: Lege iſta, & reſpondebit: Non poſſum legere; eſt enim obſignatus. Et dabitur liber hic in manus hominis neſcientis literas; & dicet: Neſcio literas.* Hæc enim non ad Apocalypſin ſolum Joannis, aut Iſaiæ vaticinia pertinere putandum eſt; ſed de univerſa Scriptura ſacra penitus accipienda ſunt. Quod ſane apud illos in confeſſo eſt, qui divinarum literarum notitiam vel mediocriter aſſecuti ſunt. Quæ quidem ænigmatum involucris, ac parabolis, tenebroſiſque ſermonibus, ac diverſis aliis obſcuritatis generibus, quæ hominis ingenio difficile comprehenduntur, repertæ ſunt. Quod & Salvator oſtendere volens, clavem apud Scribas, & Phariſæos eſſe dixit, qui ut viam ad aperiendum invenirent, minime contenderent, & *Væ vobis*, inquit, *Legiſperitis; quoniam tuliſtis clavem ſcientiæ, neque ipſi intraſtis, & intrantes non permittitis ingredi.* Hæc à nobis velut præfandi gratia propoſita ſunt, qui in maximum certamen, quodque vires noſtras ac facultatem ſine ulla dubitatione ſuperat, ab ingenti tuo, Ambroſi vir ſanctiſſime, erga literas ſtudio concitati fuimus, & ut in illud deſcenderemus humanitate tua ac moderatione perpulſi. Quandoquidem diu me comperta periculi magnitudine recuſantem, non modo diſputare de ſacris literis; ſed & multo magis ſcribere ac poſteris relinquere, modis omnib⁹, atq; illecebris demulſiſti, & ad hoc quibusdã divinitatis progreſſionibus adduxiſti. Tu igitur teſtis mihi apud Deum eris, tũ cum de vita mea ac ſcriptis inquiret, quonã animi conſilio ſit iſtud à me ſuſceptum. Ac nonnunquam quidem veritatẽ aſſequimur; noñunquam aut violentius perrũpimus, aut dicere aliquid videmur. Porro quod ſcriptum eſt, veſtigavimus, non ita ut præclare illud dictum contemneremus. *Cum de Deo dicis, à Deo judicaris*; idem illud: *De Deo etiam vera dicere, non mediocre periculũ eſt.* Quamobrem cum nihil ſine Deo eſſe poſſit egregium, præſertimque divinarum literarum intelligentia; abs te etiam atque etiam petimus, ut parentem omnium Deum, per Salvatorem noſtrum ac Pontificem genitum Deum obſecrare velis, idque ab eo nobis impetrare, ut inprimis recte quærere poſſimus. Quærentibus enim propoſita eſt aſſequendi promiſſio. Ac neſcio, an qui ad

Eſa. 29, 11 12.

Luc. 11, 52

A θη ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό· καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι. μὴ κλαῖε, ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ἐκ τῆς φυλῆς ἰούδα, ἡ ῥίζα δαβίδ, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ τὰς ἑπτὰ σφραγίδας αὐτοῦ. περὶ δὲ τοῦ ἐσφραγίσθαι μόνον ὁ ἠσαΐας οὕτως. καὶ ἔσται ὑμῖν τὰ ῥήματα ταῦτα πάντα, ὡς οἱ λόγοι τοῦ βιβλίου τούτου τοῦ ἐσφραγισμένου, ὃ ἐὰν δῶσιν αὐτὸ ἀνθρώπῳ ἐπισταμένῳ γράμματα, λέγοντες. ἀνάγνωθι ταῦτα, καὶ ἐρεῖ· οὐ δύναμαι ἀναγνῶναι,

B ἐσφράγισται γάρ· καὶ δοθήσεται τὸ βιβλίον τοῦτο εἰς χεῖρας ἀνθρώπου μὴ ἐπισταμένου γράμματα, * καὶ ἐρεῖ, οὐκ ἐπίσταμαι γράμματα· ταῦτα γὰρ οὐ μόνον περὶ τῆς ἀποκαλύψεως ἰωάννου, καὶ τοῦ ἠσαΐου νομιστέον λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ * περὶ πάσης θείας γραφῆς ὁμολογουμένως, καὶ παρὰ τοῖς μετρίως ἐπαΐειν λόγων θείων δυναμένοις. * πεπληρωμένοις αἰνιγμάτων, καὶ παραβολῶν, σκοτεινῶν τε λόγων, καὶ ἄλλων ποι-

C κίλων εἰδῶν ἀσαφείας, δυσλήπτων τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει· ὅπερ διδάξαι βουλόμενος καὶ ὁ σωτήρ φησιν, ὡς τῆς κλειδὸς οὔσης παρὰ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ φαρισαίοις οὐκ ἀγωνιζομένοις τὴν ὁδὸν εὑρεῖν τοῦ ἀνοῖξαι, τό. οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους οὐκ ἀφίετε εἰσελθεῖν· ταῦτα δὲ ἡμῖν ἐν προοιμίῳ λέλεκται, εἰς μέγιστον ἀγῶνα, καὶ ὁμολογουμένως ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ τὴν ἕξιν ἡ-

D μῶν, ἀναγκαζομένοις ὑπὸ τῆς πολλῆς σου φιλομαθείας, καὶ δυσωπουμένοις ὑπὸ τῆς χρηστότητος, καὶ τῆς μετριότητός σου, ἱερὲ ἀμβρόσιε κατελθεῖν· καὶ ὅτι γε ἐπὶ πολὺ ἀναδυόμενόν με, διὰ τὸ εἰδέναι τὸν κίνδυνον, οὐ μόνον τοῦ λέγειν περὶ τῶν ἁγίων, ἀλλὰ πολλῷ πλεῖον τοῦ γράφειν, καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς καταλιπεῖν, παντοδαπῶς κατεπᾴδων φιλικῶς, καὶ κατὰ προκοπὴν θεότητος εἰς τοῦτο ἤγαγές με· μάρτυς ἔσο μοι πρὸς θεὸν μεθ' ὅλου τοῦ βίου, καὶ περὶ τῶν ὑπηγορευμένων ἐξεταζομένων,

E ποίᾳ τε προθέσει τοῦτο γεγένηται· καὶ πῆ μὲν ἐντυγχάνομεν, πῆ δὲ ἤτοι βιαζόμεθα βιαιότερον, ἢ δοκοῦμεν τι λέγειν ἐξιχνεύσαμεν δὲ τὸ γεγραμμένον, οὐ καταφρονοῦντες τοῦ· ὅτε λέγεις περὶ θεοῦ, κρίνῃ ὑπὸ θεοῦ, καλῶς εἰρημένου. καὶ * τό. * περὶ θεοῦ τἀληθῆ λέγειν, κίνδυνος οὐ μικρός. ἀξιοῦμεν τοίνυν, ἐπεὶ μηδὲν χωρὶς θεοῦ καλὸν εἶναι δύναται, καὶ μάλιστα νόησις γραφῶν θεοπνεύστων, ὅπως τῷ πατρὶ τῶν ὅλων θεῷ, διὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ ἀρχιερέως γεννητοῦ θεοῦ προσιέναι, αἰτήσεις δοθῆναι ἡμῖν πρῶτον καλῶς ζητεῖν· ἐπίκειται γὰρ τοῖς ζητοῦσιν ἐπαγγελία

* Philoc. καὶ ἐρέσιν αὐτῷ· ἀνάγνωθι τοῦτο

* Philoc. περὶ

* Philoc. πεπληρωμένης

* κ. τ.

λίας τοῦ εὑρίσκειν· τάχα οὐδὲ τὴν ἀρχὴν εἰς ζητοῦντας λογιζομένων παρὰ θεῷ τῶν οὐκ ὀρθῶς ἐπὶ τοῦτο προσιόντων·

A illud via ac ratione minime contendunt, inter eos qui quærunt, apud Deum non habeantur.

Καὶ μεθ' ἕτερα·

Et poſt alia.

Interprete JOANNE TARINO.

B Μέλλοντες δὲ ἄρχεσθαι τῆς ἑρμηνείας τῶν ψαλμῶν, χαριεστάτην παράδοσιν ὑπὸ τοῦ ἑβραίου ἡμῖν καθολικῶς περὶ πάσης θείας γραφῆς παραδεδομένην προτάξομεν· ἔφασκε γὰρ ἐκεῖνος ἐοικέναι τὴν ὅλην θεόπνευστον γραφὴν διὰ τὴν ἐν αὐτῇ * ἀσάφειαν πολλοῖς οἰκίσκοις ἐν οἰκίᾳ μιᾷ κεκλεισμένοις, ἑκάστῳ δὲ οἰκίσκῳ * παρακεῖσθαι κλεῖν οὐ τὴν κατάλληλον αὐτῷ. καὶ οὕτω διεσκεδάσθαι τὰς κλεῖς περὶ τοὺς οἴκους, οὐχ ἁρμοζούσας καθ' ἑκάστην ἐκείνοις οἷς παράκειται. C ἔργον δὲ εἶναι μέγιστον εὑρίσκειν τε τὰς κλεῖς καὶ ἐφαρμόζειν αὐτὰς τοῖς οἴκοις, οὓς ἀνοῖξαι δύνανται. νοεῖσθαι τοίνυν καὶ τὰς γραφὰς οὔσας ἀσαφεῖς οὐκ ἄλλοθεν τὰς ἀφορμὰς τοῦ νοεῖσθαι λαμβανούσας, ἢ παρ' ἀλλήλων ἐχουσῶν ἐν αὐταῖς διεσπαρμένον τὸ ἐξηγητικόν· ἡγοῦμαι γοῦν καὶ τὸν ἀπόστολον τὴν τοιαύτην ἔφοδον τοῦ συνιέναι τοὺς θείους λόγους ὑποβάλλοντα λέγειν· ἃ καὶ λαλοῦμεν οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς * πνεύματος πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες·

Pſalmorum interpretationem inchoaturi, præclariſſimum documentum nobis ab Hebræo de Scriptura traditum proponemus: Dicebat enim ille, ſimilem eſſe univerſam Scripturam divinitus afflatam propter obſcuritatem quæ in ea eſt, multis domiciliis uno ædificio conclusis; unicuique domicilio appoſitam clavim non ipſi convenientem, ſicque diſſipatas eſſe claves per domicilia, non reſpondentes ſingulas iis domiciliis quibus appoſitæ ſunt: opus vero longe difficillimum eſſe, invenire claves & eas cellis aptare, quas aperire poſſunt: itaque etiam Scripturas abſtruſas quidem illas intelligi, non aliunde ſumptis quam ab ipſis invicem argumentis intelligentiæ, quæ in ſe habent diſperſam exponendi rationem. Arbitror itaque, Apoſtolum aditum hunc intelligendi divinos ſermones aperientem dicere: *Quæ & loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina ſpiritus, iis quæ ſpiritu percipiuntur, ſpiritalia comparantes.* 1. Cor. 2, 13.

D Καὶ μετὰ πολλὰ συγκρίνων τοὺς ἑνικῶς κειμένους μακαρισμοὺς πρὸς τοὺς πληθυντικῶς εἰρημένους, φησίν.

Et interjectis non paucis comparans ſingulatim poſitas beatitates cum iis quæ velut in acervo poſitæ fuerant, ait;

Εἰ δὲ τὰ λόγια κυρίου, λόγια ἁγνὰ, ἀργύριον πεπυρωμένον, δοκίμιον τῇ γῇ, κεκαθαρισμένον ἑπταπλασίως, καὶ μετὰ πάσης ἀκριβείας ἐξητασμένως τὸ ἅγιον πνεῦμα ὑποβέβληκεν αὐτὰ διὰ τῶν ὑπηρετῶν τοῦ λόγου, μήποτε καὶ ἡμᾶς διαφύγῃ ἡ ἀναλογία, καθ' ἣν ἐπὶ πᾶσαν ἔφθασε γραφὴν ἡ σοφία τοῦ θεοῦ θεόπνευστον μέχρι τοῦ τυχόντος γράμματος. καὶ τάχα E διὰ τοῦτο ὁ σωτὴρ ἔφη· ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται· ὃν τρόπον γὰρ ἐπὶ τῆς κοσμοποιίας ἡ θεία τέχνη οὐ μόνον ἐν οὐρανῷ καὶ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις * φαίνεται δι' ὅλων τῶν σωμάτων ἐκείνων πεφοιτηκυῖα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γῆς ἐν ὕλῃ εὐτελεστέρᾳ τὸ αὐτὸ πεποίηκεν, ὡς μὴ ὑπερηφανῆσθαι ἀπὸ τοῦ τεχνίτου, μήτε τὰ σώματα τῶν ἐλαχίστων ζῴων. πολλῷ δὲ πλέον καὶ ἐνυπαρχούσας ψυχὰς ἐν αὐτοῖς, ἑκάστης * ἰδίωμά τι

Si autem *eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igni examinatum, probatum terra, expurgatum ſepties*; exquiſitiſſima cura & ſtudio Spiritus ſanctus per miniſtros Verbi iſta ſubjecit, ne unquam nobis latere poſſet ratio, ſecundum quam divina ſapientia omnem Scripturam divinitus datam, vel ad unam usque literulam attigit: & propterea fortaſſe Servator, *Iota*, inquit, *unum, vel apex unus è Lege non prætereat, donec omnia fiant.* Quemadmodum enim in mundi opificio ars divina non ſolum in cœlo & Sole & Luna & aſtris apparet, per tota illa corpora permeans; ſed etiam in terra, in materia viliore hoc ipſum effecit, ut neque ab artifice minimorum etiam animalculorum corpora neglecta ſint; multo vero magis & quæ in illis inſunt animæ, quarum ſingulæ Pſ. 12. Matth. 6, 18.

pecu-

peculiare quid in ſe acceperunt, quemadmodum in brutorum genere conſervandi ſui rationem: ſed neque terræ germina contempſit, cum unicuique inſit artificii quidpiam in radicibus, in foliis & in iis qui proveniunt fructibus, & in qualitatum differentia. Ita nos cenſemus de omnibus ex afflatu ſancti Spiritus ſcriptis, tanquam illa, quæ ſapientiam humana ſuperiorem tradit, magna providentia, per divinas literas hominum generi ſalutaria documenta inſeruerit, & ſingulis, ut ita dicam, literis, quoad unaquæque capere poteſt, veſtigia ſapientiæ impreſſerit. Enimvero oportet eum qui ſemel admiſerit opificis mundi has eſſe Scripturas, animum quoque inducere quæcunque de creatione occurrunt illius rationem quærentibus, hæc eadem de Scripturis occurrere. Sunt autem in creatione quædam quæ natura humana difficulter vel nullo modo invenire poſſit. Neque idcirco accuſandus eſt omnium effector Deus. Verbi gratia, quum non invenimus cauſſam, cur creati ſint baſiliſci, & alia venenata animalia: hinc enim ſanctum eſt, conſcium imbecillitatis generis noſtri, quodque divinæ artis rationes quantalibet maxima eas diligentia fuerimus contemplati, percipere non poſſimus, ad unum Deum horum cognitionem referre, qui nobis poſtea, ſi digni judicemur, hæc ipſa aperiet, quæ illi pie permiſimus. Sic igitur & in divinis literis videndum eſt, multa in illis recondita eſſe, quorum nobis eſt perdifficilis explicatio. Qui ergo pollicentur, poſtquam à mundi conditore defecerunt, & ad eum quem finxere, ut ad Deum confugerunt, ſolvant, quos ipſis nodos exhibuimus, vel ſuam ipſi conſcientiam perſuadeant, ut poſt tam inſignem audaciam ab impietate deſinant, prout congruit ipſorum inſtituto, de quæſitis & iis quæ objecta ſunt dubitandi cauſſis. Si enim ibi nihilominus difficultates manent, poſtquam à divinitate defecerunt; quanto ſanctius erat in cogitatione ac ſenſu de Deo inhærentes, quem à creaturis parentem ac effectorem contemplamur, nihil impium & nefarium de tanto Deo affirmare?

A λαβούσης ἐν αὐτῇ, ὡς ἐν ἀλόγῳ σωτήριον. μήτε τὰ τῆς γῆς βλαστήματα, ἑκάστῳ ἐνυπάρχοντός του τεχνικοῦ περὶ τὰς ῥίζας καὶ τὰ φύλλα καὶ τοὺς ἐνδεχομένους καρποὺς, καὶ τὰς διαφορὰς τῶν ποιοτήτων. οὕτως ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν περὶ πάντων τῶν ἐξ ἐπιπνοίας τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀναγεγραμμένων, ὡς τῆς ἐπιδιδούσης τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον σοφίαν ἱερᾶς προνοίας διὰ τῶν γραμμάτων τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, λόγια σωτήρια ἐνεσπαρκυίας, ὡς ἔστιν εἰπεῖν, ἑκάστῳ γράμματι B κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἴχνη τῆς σοφίας· χρὴ μέντοι γε τὸν ἅπαξ παραδεξάμενον τοῦ κτίσαντος τὸν κόσμον εἶναι ταύτας τὰς γραφὰς, πεπεῖσθαι ὅτι ὅσα περὶ τῆς κτίσεως ἀπαντᾷ τοῖς ζητοῦσι τὸν περὶ αὐτῆς λόγον, ταῦτα καὶ περὶ τῶν γραφῶν· ἔστι δέ γε καὶ ἐν τῇ κτίσει τινὰ ἀνθρωπίνῃ φύσει δυσεύρετα ἢ καὶ ἀνεύρετα. καὶ οὐ διὰ τοῦτο κατηγορητέον τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων. φέρε εἰπεῖν, ἐπεὶ οὐχ εὑρίσκομεν αἰτίαν βασιλίσκων κτίσεως, καὶ τῶν C ἄλλων ἰοβόλων θηρίων. ἐνθάδε γὰρ ὅσιον τὸν αἰσθανόμενον τῆς ἀσθενείας τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ ὅτι τέχνης θεοῦ λόγους μετὰ πάσης ἀκριβείας τεθεωρημένους ἐκλαβεῖν ἡμῖν ἀμήχανον, θεῷ ἀνατιθέναι τὴν τούτων γνῶσιν, ὕστερον ἡμῖν ἐὰν ἄξιοι κριθῶμεν φανερώσοντι ταῦτα περὶ ὧν νῦν εὐσεβῶς ἐπεστήσαμεν· οὕτω τοίνυν καὶ ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς χρὴ ὁρᾶν, ὅτι πολλὰ ἀπόκειται ἐν αὐταῖς δυσαπόδοτα ἡμῖν· οἱ γοῦν ἐπαγγελλόμενοι μετὰ τὸ ἀποστῆναι τοῦ κτίσαντος τὸν κόσμον, καὶ D * ᾧ ἀνέπλασαν ὡς θεῷ προστρέχειν, λυέτωσαν * χ. ῳ̃ τὰς προσαγομένας ὑφ' ἡμῶν αὐτοῖς ἀπορίας, ἢ τὸ ἑαυτῶν γε συνειδὸς πειθέτωσαν μετὰ τὸ τηλικοῦτον τόλμημα τῆς ἀσεβείας ἀναπεπαῦσθαι, συμφώνως ταῖς παρ' αὐτοῖς ὑποθέσεσι περὶ τῶν ζητουμένων, καὶ περὶ τῶν προσαγομένων αὐτοῖς ἀπορημάτων· Εἰ γὰρ κἀκεῖ οὐδὲν ἧττον τὰ ἀπορήματα μένει, ἀποστάντων τῆς θεότητος. πόσῳ ὁσιώτερον ἦν μένοντας ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς περὶ θεοῦ, ἀπὸ τῶν κτισμάτων τοῦ δημιουργοῦ θεωρουμένου, E μηδὲν ἄθεον καὶ ἀνόσιον περὶ τοῦ τηλικούτου ἀποφαίνεσθαι θεοῦ.

Ex eodem in 1. Pſalmum Tomo.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν α΄. ψαλμὸν τόμου·

Eodem Interprete.

Quoniam in Numerorum loco ſinguli numeri vim & poteſtatem in rebus aliquam habent, qua uſu, eſt Opifex om-

Ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ περὶ ἀριθμῶν τόπῳ ἑκάστου ἀριθμοῦ δύναμίν τινα ἔχοντος ἐν τοῖς οὖσιν, ᾗ κατεχρήσατο ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς εἰς

τὴν

τὴν σύστασιν, ὅτε μὲν τοῦ παντὸς, ὅτε δὲ εἴδους τῶν ἐν μέρει, προσέχειν δεῖ καὶ ἐξιχνεύειν ἀπὸ τῶν γραφῶν τὰ περὶ αὐτῶν, καὶ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν· οὐκ ἀγνοητέον * ὅμως ὅτι καὶ τὸ εἶναι τὰς * ἐνδιαθήκους βίβλους, ὡς Ἑβραῖοι παραδιδόασι, δύο, καὶ * εἴκοσιν. διὸ ὁ ἴσος ἀριθμὸς τῶν παρ' αὐτοῖς στοιχείων ἐστὶν, οὐκ ἄλογον τυγχάνει· ὡς γὰρ τὰ κβ' στοιχεῖα εἰσαγωγὴ δοκεῖ εἶναι εἰς τὴν σοφίαν καὶ τὰ θεῖα διδάγματα τοῖς χαρακτῆρσι τούτοις ἐντυπούμενα τοῖς ἀνθρώποις. οὕτω στοιχείωσίς ἐστιν εἰς τὴν σοφίαν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων τὰ κβ' θεόπνευστα βιβλία.

Euſeb. δ' ἐστι Suid. δ' ὡς ἐστι * γρ. ἐν διαθήκῃ * γρ. εἴκοσι, ὅσος ὁ

A nium, interdum ad conſtitutionem univerſi, interdum ad ſpeciem ſingulorum conſtituendam: animadvertenda ſunt è Scripturis & perveſtiganda ea quæ ad ipſos numeros ſigillatim pertinent. Neque ignorandum eſt, quod Veteris Teſtamenti libros, ut Hebræi tradunt, viginti & duo, quibus ęqualis eſt numerus elementorum Hebręorum, non abs re eſſe: ut enim duæ & viginti literæ introductio ad ſapientiam & divinam doctrinam his formis impreſſam hominibus eſſe videntur; ſic ad ſapientiam B Dei & rerum notitiam fundamentum ſunt atque introductio libri Scripturæ duo & viginti.

EX COMMENTARIO in PSALM. I.

Interprete HENRICO VALESIO.

Εἰσὶ δὲ αἱ εἴκοσι δύο βίβλοι καθ' Ἑβραίους αἵδε. ἡ παρ' ἡμῖν γένεσις ἐπιγεγραμμένη, παρὰ δὲ Ἑβραίοις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς βίβλου βρησὶθ, ὅπερ ἐστὶν, ἐν ἀρχῇ. ἔξοδος, οὐαλεσμώθ, ὅπερ ἐστὶ, ταῦτα τὰ ὀνόματα. λευιτικὸν, οὐικρὰ, καὶ ἐκάλεσεν. ἀριθμοὶ, ἀμμεσφεκωδείμ. δευτερονόμιον, ἔλλε ἀδδεβαρὶμ, οὗτοι οἱ λόγοι. ἰησοῦς υἱὸς ναυῆ, ἰωσοῦε βὲν νοὺμ. κριταὶ, ῥοὺθ, παρ' αὐτοῖς ἐν ἑνὶ σωφετίμ. βασιλειῶν πρώτη, δευτέρα, παρ' αὐτοῖς ἓν, σαμουὴλ, ὁ θεόκλητος. βασιλειῶν τρίτη, τετάρτη ἐν ἑνὶ, οὐαμμέλεχ δαβὶδ, ὅπερ ἐστὶ, βασιλεία δαβίδ. παραλειπομένων πρώτη, δευτέρα ἐν ἑνὶ, διβρὴ ἀϊαμὶμ, ὅπερ ἐστὶ, λόγοι ἡμερῶν. ἔσδρας πρῶτος καὶ δεύτερος ἐν ἑνὶ, ἐζρὰ, ὅ ἐστι βοηθός. βίβλος ψαλμῶν, σέφερ θιλλίμ. σολομῶντος παροιμίαι, μισλώθ. ἐκκλησιαστὴς, κωέλεθ. ᾆσμα ᾀσμάτων, σὶρ ἀσσιρίμ. ἡσαΐας, ἰεσαϊά. ἱερεμίας, σὺν θρήνοις, καὶ τῇ ἐπιστολῇ ἐν ἑνὶ, ἱερεμία. δανιὴλ, δανιήλ. ἰεζεκιὴλ, ἰεεζκήλ. ἰὼβ, ἰώβ. ἐσθὴρ, ἐσθήρ. ἔξω δὲ τούτων ἐστὶ τὰ μακκαβαϊκὰ, ἅπερ ἐπιγέγραπται σαρβὴθ σαρβανὲ ἐλ.

C Sunt autem viginti duo libri juxta Hebræos hi: primus qui à nobis Geneſis dicitur; ab Hebræis autem ex ipſius libri initio deſumpta appellatione vocatur Breſith, quod idem eſt ac, *In principio.* Exodus deinde, Hebræis Velleſmoth, id eſt, *Hæc ſunt nomina.* Tertius Leviticus, Hebræis Vaicra, id eſt, *Et vocavit.* Quartus Numeri, Hebræis Hamiſphecodim. Quintus Deuteronomium, Hebræis Helle haddebarim, id eſt, *Hæc ſunt verba.* Sextus, Jeſus filius Nave, Hebraice Jehoſue hen Nun. Septimus, Judices, & Ruth, unico D volumine apud Hebræos cōprehenſi, quod appellant Sophetim. Octavus, Regnorum liber primus & ſecundus: qui apud eos unicum volumen conſtituunt, quod dicitur Samuel, hoc eſt, *Vocatus à Deo.* Nonus, Regnorum liber tertius & quartus, quos ipſi etiam in unum volumen redigunt, & Vammelech David indigitant, hoc eſt, *Et Rex David.* Decimus, Paralipomenon liber primus & ſecundus, uno apud illos contenti volumine, quod vocant, Dibre hajamim, hoc eſt, *Verba dierum.* Undecimus, Eſdras E primus & ſecundus, qui apud eos unicum conficiunt librum, quem vocant Eſra, id eſt, *Adjutor.* Duodecimus liber Pſalmorum, Hebræis Sepher tehillim. Decimus tertius Proverbia Salomonis, Hebræis Misloth. XIV. Eccleſiaſtes, Hebræis Coheleth. XV. Canticum Canticorum, Hebræis Sir haſſirim. XVI. Eſaias, Hebræis Jeſaia. XVII. Hieremias cum Lamentationibus & Epiſtola, in unum compactus volumen, quod ipſi vocant Irmia. XVIII. Daniel, Hebræis Daniel. XIX. Ezechiel apud Hebræos Jeezchel. XX. Job, eodem apud Hebræos nomine inſignitus. XXI. Eſther, quomodo etiam Hebræi vocant. Extra horum cenſum ſunt libri Maccabæorum, qui inſcribuntur, Sarbet Sarbaneel.